

ROBERT PETKOVŠEK

Peter Opeka – v prijateljstvu s smetiščarji¹

Pedro Opeka se je rodil 29. junija 1948 v Buenos Airesu (Argentina) slovenskim staršem, leta 1966 je vstopil v Misijonsko družbo (lazaristi), teologijo je v letih 1968–1970 študiral na Teološki fakulteti v Ljubljani, dokončal pa jo je na Katoliškem inštitutu v Parizu. Leta 1976 je kot misijonar odšel na Madagaskar. Najprej je kot župnik delal na podeželju. Leta 1989 pa je odkril novo župnijo: smetišče – in takrat se začne zgodba, ki jo poznamo iz mnogih filmov in knjig, ki govorijo o njem. Ker je svoje poslanstvo našel med smetiščarji, ga eden od filmov poimenuje »Apostol smetiščarjev«. Prva skrb misijonarja pa vseeno velja otrokom, ki jih je življenje potisnilo na smetišča in ceste.

Pri svojem delu Peter Opeka ni sam. Pomagajo mu prijatelji, povezani v združenje Akamasoa, po slovensko: Dobri prijatelji. Združenje ima več podružnic na Madagaskarju, pa tudi po Evropi. Povezuje jih skupno poslanstvo: biti prijatelj najbolj obrobim.

Prelomni korak v Opekovem delu je bil ta, da ga je svet smetiščarjev sprejel za svojega. To se je zgodilo, ko je misijonar na smetišču po vseh štirih zlezal pod kartonasti nadstrešek – ta je predstavljal dom smetiščarjev – in se jim pridružil pri obedu. Tedaj je postal eden od njih; tedaj so začutili, da vidi tisto, česar drugi niso videli – njihovo dostojanstvo. Ni prišel kot učitelj, kot humanitarni delavec, ampak da bi bil z njimi – eden od njih. Bil je sprejet; začeli so se družiti, snovati načrte, iskati delo, zemljišča izven smetišča in kmalu so se izpod kartonastih streh začeli seliti v prave, iz opek sezidane hiše, ki so jim sledile vasi, šole, športne dvorane, bolnice, cerkve in vse, kar človeku omogoča, da svojo človeškost zaživi v polnosti. Doslej je na vrata Akamasoe potrka-

lo pol milijona smetiščarjev in brezdomcev – veliko več kot šteje prebivalcev Ljubljana. Vrata, na katera bi v dvajsetih letih po enkrat potrkal vsak prebivalec, prebivalka Ljubljane, bi se obrabila. Niso pa se obrabila ušesa in srce današnjega odlikovanca, ki iz dneva v dan poslušá prošnje in zgodbe ljudi, za katere se zdi, da zanje izhoda ni.

Turisti, ki obišejo Rdeči otok, pravijo, da naselja Akamasoe izstopajo po svoji urejenosti. V njih živi danes ok. 25.000 nekdanjih smetiščarjev. Nekdo je zanje rekel: »Ti ljudje so prišli od daleč – zelo daleč.« S temi besedami, ki spominjajo na izhod Izraelcev iz Egipta, ni mislil na prostorske razdalje, na kilometre – mislil je na razdaljo, ki jo je vsak od teh ljudi naredil v sebi, v tem, kako vidi samega sebe. Slike prikazujejo, kako so se smetiščarji daleč od oči sveta na smetiščih s psi in prašiči borili za boljši delež odpadkov; sedaj živijo v pravih, urejenih, pobeljenih hišah, imajo svoje šole in cerkve, telovadnice, športna igrišča, bolnišnice in celo parlament – to pa zaslužijo s trdim delom v kamnolomih, na poljih, v delavnicah.

Ta *éxodus* s smetišč je uspel, ker se je misijonar tako globoko vživel v čutenje in mišljenje ljudi, ki so se znašli na robu življenja. K temu ga žene brezkompromisen čut za pravičnost, ki ne prenese nepravičnosti. »Za te otroke grem tudi na konec sveta,« ponavlja. V tej neizprosniosti pa ostaja predvsem človek poslušanja – neposreden, spoštljiv, globoko etičen.

S sodelavci iz Akamasoe je Opeka postavil več vasi in centrov: leta 1990 vas Antolohahary s šolo za 980 otrok; leta 1991 je ustanovil center Manantenasoa z osnovno in srednjo šolo ter s kuhinjo za 2500 otrok; leta 1992 center Andralanitra na mestnem odlagališču odpadkov ter osnovno in srednjo šolo s kuhinjo za 2000 otrok; leta 1993 center Mahatsara in osnovno šolo za 750 otrok; leta 1997 center Safata v Fianarantsoi. Leta 2007 je združenje ustanovilo zdravstveni center v Ampitafa s porodnišnico, dispanzerjem in manjšo bolnišnico. Leta 2009: ustanovitev vasi Vohitsara in ustanovitev dispanzerja in porodnišnice Mahatsara. Leta 2010: ustanovitev vasi (z osnovno šolo) Bemasoandro; položen temeljni kamen za srednjo šolo v Manantenasoa. Leta 2011: ustanovitev vasi Tolotra s 60 bivališči v Manantenasoa. To so le najpomembnejša dela.

Na vprašanje, koliko otrok danes obiskuje te šole, misijonar izstrelil: »11.328.« Nekateri od nekdanjih učencev, ki so v te šole prišli s smetišč, se danes vračajo z univerzitetnimi diplomami – ne samo z malgaških, ampak tudi s francoskih univerz.

To pa je le zunanji vidik karizme Petra Opeke. Drugi del njegove karizme je pomemben za nas, ki smo na drugem koncu sveta. Sèm v Slovenijo je nagrajenec te dni prišel iz Avstralije prek Reuniona v Indijskem oceanu. Danes ga vabijo na vse konce sveta – ne, da bi pripovedoval o tem, kar lahko sami iz foteljev vidimo na televizijskih zaslonih, ampak da *nam*, ki se nam ne zdi nič več mogoče, slišimo pričevanje o tem, kako je nemogoče mogoče. Njegova pričevanja so izziv našemu čutenju in razmišljanju, našim navadam in razvadam; v njegovih besedah je mogoče slišati klic k solidarnosti, k spremembam, k spreobrnjenju, k odpovedi individualizmu, da bi bili vsi ena družina, kot isto telo, na katerem vsak ud deli svoje veselje in bolečino z udi celotnega telesa.

Naša, zahodna civilizacija »poka po šivih«; socialno tkivo, ki so ga naši predniki tkali iz roda v rod, se trže; razdalja med privilegiranimi in obrobnimi, bogatimi in ubogimi, med Severom in Jugom se večja; ustanove, ki jih imamo, da bi nas povezovala v pravičnosti in solidarnosti, se izgublja v nepreglednih labirintih administracije; muči jih neopredeljenost, neodločnost, pasivnost in pomanjkanje volje. Jezik diplomacije, ki ga danes svet govori, vidi le sebe, svoj interes, ne pa skupnega dobrega; besede in obljube se razhajajo z dejanji. To je naše ogledalo.

In posledice? Ta, tehnološko in znanstveno tako visoko razvita družba je ustvarila milijardo ljudi, ki živi pod pragom preživetja in je brez prihodnosti. V času, ko svetovni splet ukinja vse časovne in prostorske razdalje, drug drugemu postajamo tujci; globalizacija ni globalizacija solidarnosti in dobrin, ampak odtujenosti in revščine. Z Nietzschejem bi lahko rekli: »Že dolgo zapravljamo kapital svojih prednikov.« Postali smo izvedenci za to, kako iz več narediti manj, iz nekaj nič.

Model, ki ga živi Peter Opeka, kaže v nasprotno smer: to, da je mogoče iz nič ustvariti nekaj, iz manj več, iz smetišč domove,

iz mraza toplino. Za to nista dovolj le solidarnost in pravičnost – potrebna je vera v sočloveka. Vera v človeka pa je pripravljenost, iti čez samega sebe; dajati več, kakor prejemati. Za to imamo različna imena: prostovoljstvo, darovanje, ljubezen. Resnici na ljubo je le ljubezen zmožna ustvarjati nekaj iz nič, z drugo besedo: delati čudeže. Misijonarjevo pričevanje se nas znova in znova dotakne, ker nas na novo uči te – žal pozabljene – abecede življenja.

Ko je Akamasoo obiskala Danielle Mitterrand, soproga pokojnega francoskega predsednika, je v fotografski objektiv lovila utrinke iz življenja smetiščarskih otrok in pojasnjevala, da ji bodo fotografije v pomoč, ko bo v francoskih šolah otrokom govorila o odgovornosti do življenja. V svetu, ki se utaplja v materialni revščini, je odkrila žuborenje življenja, ki na stari celini usiha. Pristnost tega življenja se razodeva v vseh Opekovih pričevanjih. Ne potrebuje samo Jug Severa – tudi Sever potrebuje Jug. To dopolnjevanje in medsebojno vključevanje je kažipot v prihodnost in je zdravilo za individualizem stare celine. Zdravil so potrebne tudi naše vrednote. Kako sprevrženo razumemo smisel celo najbolj temeljnih vrednot, kaže primer iz humanitarnega dela: belec, ki pride na Madagaskar kot humanitarni delavec, za svoje delo zasluži stokrat več od domačina, ki mu je humanitarna pomoč namenjena.

A »receptov za odpravljanje revščine ni,« pravi nagrajenec. Odgovor je v človeku. To delo zahteva celega človeka, osebno zavzetost, odločnost, zmanjšanje administrativnega legalizma, zupanje domačim sodelavcem. V svojem delu sam sebe ne vidi kot pomoč »od zunaj«, ampak kot enakega med enakimi. Projekti, v katerih sami iščemo rešitev, niso dovolj. Svetla prihodnost zahteva celega človeka.

Nihče ni vnaprej obvarovan pred revščino: niti najbogatejši niti najbolj razviti. V krogu najrevnejših se lahko znajde vsak, ne da bi bil sam kriv. »A revščina ni usoda,« pravi Opeka. Človek je lahko močnejši od usode. To je njegovo prepričanje – to je njegov življenjski slog – to je njegova lekcija.

Omenjeni razlogi so bili povod, da sta akademika dr. Jože Krašovec in dr. Branko Stanovnik, člana Evropske akademije znanosti

in umetnosti v Salzburgu, senatu Akademije predlagala misijonarja Petra Opeko za podelitev te visoke in simbolične nagrade. Opeka je doslej prejel ducat in več pomembnih mednarodnih in najvišjih priznanj v različnih državah. Evropska akademija znanosti in umetnosti je ocenila, da njegovo delo govori tudi Evropi. Zato se je odločila, da mu v znamenje priznanja in zahvale podeli svoje najvišje odličje: »Prstan strpnosti.«

Opombe

¹ Laudatio, ki jo je avtor imel ob podelitvi priznanja Prstan strpnosti Evropske akademije znanosti in umetnosti misijonarju Petru Opeki v Ljubljani na SAZU 19. novembra 2013.